

LA CATALUNYA QUE VOLEM PER AL SEGLE XXI

MODEL PROPOSAT PER A CATALUNYA

1. Catalunya després del catalanisme

Apunts per a un nou projecte polític:

Des de finals del franquisme fins a l'inici del procés separatista, la política catalana s'ha desenvolupat sota un consens general entorn de l'anomenat "catalanisme polític". S'ha tractat d'un acord tàcit en què han participat la gran majoria de les forces polítiques i socials; només el Partit Popular (abans Aliança Popular) i Ciutadans en els últims anys s'han quedat al marge. Aquest acord donava per acceptades i inqüestionables algunes premisses que en altres circumstàncies haurien estat objecte de debat:

- Catalunya és una nació.
- Catalunya és un sol poble.
- El català és la llengua preferent, especialment en l'ensenyament.
- Els elements administratius que es poden associar a Espanya són substituïts o alterats.

Aquest catalanisme transversal, encara poc desenvolupat i que podia tenir sentit en tant que front comú durant la dictadura, té continuïtat amb l'hegemonia política que aconseguí el nacionalisme en les primeres eleccions al Parlament de Catalunya de 1980. L'esquerra, gran derrotada en aquestes eleccions, és incapaç de construir un projecte alternatiu per a Catalunya i acaba acceptant, acríticament, el programa del catalanisme dut a terme pel nomenat "pujolisme". Aquest acord tàcit hauria d'acontegar els dos grans corrents polítics que s'apunten en l'eix nacional. Els nacionalistes catalans veurien reconeguts uns principis bàsics que donarien personalitat política a Catalunya i els no nacionalistes es conformarien creient que aquesta personalitat s'emmarcaria en la nova Constitució Espanyola de 1978. A partir d'aquest moment i de manera oberta però també de manera soterrada (avui paciència, demà independència) es van posar les bases de la "Reconstrucció Nacional de Catalunya". Els partits d'esquerres, que són els que assumeixen majoritàriament la representació d'amplis sectors socials procedents de la resta d'Espanya, no sols accepten, acríticament com dèiem abans, aquest procés, sinó que col·laboren en el seu desplegament, molts cops de manera entusiasta.

Per diverses raons (l'impacte de la crisi econòmica i les dures retallades de Mas, l'arribada d'una nova generació de líders als llocs de responsabilitat, casos com el 3%, com el del Palau, etc.), les quals ara i aquí no és el lloc d'analitzar, a la tardor de 2012 el nacionalisme, amb l'inici del procés secessionista, trenca de fet aquest consens tàcit. Un sector important del nacionalisme català entén que el treball realitzat durant quaranta anys ha donat els seus fruits i que ja no necessiten mantenir el compromís d'acceptació del marc de la Constitució de 1978.

La tardor de 2017, després de cinc anys de "procés", una part molt significativa de la societat catalana, davant la perplexitat dels partits d'esquerra tradicionals a Catalunya, surt al carrer i fa palès, d'altra banda –des de l'altre pol de la sensibilitat territorial–, l'acceptació de la ruptura del consens catalanista. Les últimes conteses electorals, així com les diferents enquestes d'opinió, ens mostren que la societat catalana està partida, en definitiva, per la meitat i que les bases que han aguantat la política catalana ja no serveixen. Des de l'esquerra, amb la voluntat de treballar per construir societats justes i inclusives, creiem necessària una nova definició d'aquelles premisses que han de servir de base per conduir en aquesta direcció la societat catalana.

2. De les identitats

Catalunya és una societat plural, tant en el terreny cultural com també en l'identitari. Establir un perímetre identitari que es limiti a recollir la identitat d'una part de la societat deixant fora la resta d'identitats de la plural Catalunya significa tractar com a anomalia la identitat d'aquests ciutadans, inclosa la major de les anomalies: considerar-los ciutadans sense identitat.

Pressuposar que una identitat única parcial –també en el sentit de la sinècdoque: aspirant a la representació de la totalitat– pot substituir aquest conjunt d'identitats només seria acceptable si aconseguíssim superar el debat d'identitats ètniques i passar a un espai delimitat pel concepte de ciutadania. La identitat cívica és una identitat generada en les persones pel fet de viure en un marc jurídic que garanteix un contracte social positiu (equitatiu i just) per a tots, en el que la seva identitat individual/col·lectiva té cabuda sempre que compleixi amb els estàndards democràtics comunament acceptats.

La identitat és, a més a més, quelcom referent en primer lloc a la persona. Malgrat que un conjunt de persones poden compartir una determinada identitat etnocultural o etnolingüística, seria difícil que en cadascuna d'elles es percebés la mateixa fórmula identitària, perquè allò més habitual és que hi hagi gran quantitat d'elements superposats i un àmpli conjunt d'ingredients o variables no compartides. La identitat és quelcom d'individual que es materialitza de forma col·lectiva. Es genera en relació amb i per relació a. És a dir que és el contacte habitual el que estableix una comunió de pautes i percepcions que determinen l'aparició d'un determinat aspecte de la identitat (marcador), que té sempre una dimensió relacional en el sentit de realçar la diferència enfront de persones que s'adscriuen a grups humans que difereixen precisament en aquest aspecte i no en altres. Això es produeix a través

de dos processos típics de la dinàmica de grups: homogeneïtzació intragrupal i diferenciació intergrupala.

En conseqüència, no resulta convenient essencialitzar ni sacralitzar la identitat. D'una banda, perquè és alhora contingent, mudable i composta; d'una altra banda, perquè és un producte social de la interacció entre les diverses dimensions de l'experiència humana i de la relació amb el conjunt cada cop més ampli de persones amb què interactuem en aquest univers global i virtual. Finalment, establir una identitat fixa només és possible mitjançant l'amputació de certes dimensions i la consegüent restricció de drets personals en pro d'aquest objectiu impossible de la puresa essencial.

Per això no és acceptable que des del poder polític controlat per partits amb una ideologia determinada es pugui exigir o condicionar les identitats dels habitants d'un territori. En aquest afer només és democràticament assumible una concepció laica o aconfessional del Poder respecte a la identitat. En tot cas només és acceptable la pertinença a la comunitat en quant que és la que garanteix espais de llibertat, espais de drets i de benestar, i empara totes les diferències que no interfereixin amb l'estatus de ciutadania.

3. De la llengua en el territori

En una societat majoritàriament bilingüe —encara que de forma minoritària apareguin parlants de moltes més llengües que mereixerien una consideració especial— plantejar un model lingüístic que afavoreixi una llengua per sobre dels drets i llibertats dels ciutadans, amb la pretensió de protegir una identitat basada en la llengua i la seva permanència en un territori, és simplement expulsar altres ciutadans d'un espai d'igualtat respecte a drets i llibertats. Això en termes de democràcia no és acceptable i a més a més és una font d'inestabilitat que tard o d'hora anirà en contra de les llibertats, dels drets i del benestar.

Catalunya ha estat fins ara una societat que permet l'aprenentatge de dues llengües pràcticament per osmosi comunicacional, és a dir, que, espontàniament, les dues llengües majoritàries s'aprenen fàcilment en el seu ús popular, bastant després l'aprenentatge culte en el sistema educatiu. Les societats bilingües permeten així, sense gran esforç personal per a l'individu ni pressupostar per a la societat, aprendre dos codis de comunicació de forma no conscient i sense incidents. I el domini de dos codis lingüístics facilita a més a més l'aprenentatge posterior d'altres llengües.

Des que es va iniciar el procés de construcció nacional, aquest fet va ser vist com un problema pels teòrics nacionalistes, que van emprendre la col·locació de dics que dificultessin la conjunció lingüística, tant a l'escola como en la vida quotidiana. Una de les dues llengües va ser vista com un element hostil que dificultava la pervivència de l'altra llengua o almenys la seva posició dominant. I en quant que a la llengua se la considerava com el pilar fonamental de la identitat desitjada, el bilingüisme "natural" resultava en la pràctica no desitjable. L'intent de trencar aquest aprenentatge "osmòtic" pot haver estat un èxit en aquells llocs en què el domini de la llengua pretesa com hegemònica i dominant era majoritari, atès que el domini

expressiu i culte de l'altra llengua quedava en la pràctica avortat. Com a corollari s'aconseguia que, als llocs en què era majoritària l'altra llengua, la que no havia de ser dominant, el seu ús culte depengués del nivell de recursos familiars.

La presència institucional i administrativa d'ambdues llengües en tots els àmbits socials és una peça fonamental per recuperar aquest model d'aprenentatge de les dues llengües. Acceptant sempre que en l'àmbit privat, el no institucional, són els ciutadans els que trien les modalitats d'ús d'ambdues llengües, tot decidint tant el mode de relacionar-se amb el seu entorn com el mode de gestió de la seva vida cultural o personal.

En una societat bilingüe caldria establir que l'única obligació dels ciutadans és no forçar altres persones a canviar de llengua. Que cadascú pugui expressar-se en la llengua que consideri que li va millor segons el seu propi criteri. Això pot implicar un bilingüisme passiu, és a dir, que un pot parlar en una llengua i el seu interlocutor en una altra, establint-se una comunicació fluida.

4. El món educatiu

L'educació dels nostres fills respecte a la llengua i als continguts de l'ensenyament ha de plantejar-se amb l'objectiu de facilitar a aquests nens el desenvolupament màxim de les seves capacitats, de manera que se'ls hi donin eines que potenciïn la seva autonomia i els seus èxits. Això vol dir que no pot haver-hi condicionants ideològics que limitin aquest desenvolupament del nen. Per això l'educació haurà de tenir en compte, a l'inici del procés escolar, tant la llengua familiar d'origen com la situació econòmica de la família, que serà la manera de garantir, si no la igualtat d'oportunitats, sí almenys l'eliminació d'una part dels desavantatges de partida que tenen els nens procedents d'entorns desfavorits.

La prioritat no pot ser llavors l'anomenada "construcció nacional", que subordina el resultat escolar del nen a aquesta ideologia. Per tot això és necessari tenir en compte que els elements que cal considerar en el tema identitari i lingüístic tindran a veure amb l'objectiu que, en sortir del sistema escolar, els nens hagin assolit la competència suficient en les dues llengües.

Per a tot això caldrà considerar l'entorn lingüístic i social del nen. Si l'entorn és majoritàriament catalanoparlant, caldrà donar un reforç que permeti als nens suplir les carències del seu context social, disposant els mitjans perquè l'espanyol estigui present en l'espai educatiu i, evidentment, en el del municipi. De manera que el nombre d'hores de classe en espanyol haurà d'adaptar-se a aquesta nova situació, sense que això suposi cap perjudici pel que fa a l'aprenentatge del català. En el cas d'un nen d'un entorn familiar i geogràfic castellanoparlant hauria de realitzar-se un esforç similar d'aprenentatge en català, també amb la consideració que la seva competència en espanyol quedi igualment garantida.

En ambdós supòsits s'ha de tenir present la comunicació dels nens amb els seus pares per a rebre ajuda en els deures i en els dubtes que genera l'aprenentatge. Resulta injustificable interferir en les rutines de la comunicació familiar i privada per motius patriòtics, a més de perjudicial, perquè fer-ho afecta al desenvolupament emocional, intel·lectual i social (incloent aquí la carrera professional) del nen.

El tema social s'ha de tenir en compte a l'hora de distribuir recursos econòmics. Si això s'hauria de contemplar fins i tot en el cas que parléssim d'un territori amb una sola llengua oficial, hauria de ser objecte d'especial atenció en el cas d'una comunitat autònoma amb dues llengües oficials, a fi d'impedir que l'equació llengua i classe es consolidi i es converteixi en una bomba de rellotgeria etnolingüística. Evidentment, això exigiria una aportació de recursos superior en el cas de nens amb entorns familiars desfavorits. La idea fonamental és que l'aprenentatge en general i el de les llengües en particular sigui complementat amb recursos que permetin superar dificultats en l'educació, fruit d'un major índex d'immigració, menor suport escolar per part de les famílies, menors opcions d'accés a activitats extraescolars, etc.

5. Divisió administrativa / Estructura territorial

La divisió administrativa ha estat un dels cavalls de batalla del catalanisme i/o del nacionalisme català. El plantejament, de tan simple, frega el ridícul: la divisió provincial introduïda el 1833 és només un producte del jacobinisme que va substituir la divisió administrativa tradicional de Catalunya.

Cal començar per dir que, des de finals de segle XVIII, el pensament il·lustrat va bregar per una racionalització territorial. L'ocupació napoleònica organitza un sistema de prefectures que no respecta en absolut les arrels històriques. Un exemple: la prefectura de Tarragona agrupava territori català, aragonès i valencià. Era una mala còpia de la divisió departamental francesa.

El primer intent no imposat des de fora va ser el de 1822, durant el trienni liberal, amb una divisió provincial en què es troben les arrels de la de 1833. Encara que no agrupava les províncies en regions, respectava les divisions històriques.

Pel que fa a Catalunya, hi ha prou amb donar un cop d'ull a la topologia de la divisió provincial creada el 1833 per veure que els límits no són arbitraris, a l'estil dels traçats amb regla i cartabó a l'Àfrica, per exemple, o dels dissenyats durant l'ocupació napoleònica (encara que mai incorporada formalment a l'Imperi francès, la major part de Catalunya va ser dividida en departaments; no en prefectures, com la resta d'Espanya). És més, si resseguim el límit de la província de Lleida amb les de Girona, Barcelona i part de Tarragona, comprovarem que el dit límit coincideix, a grans trets, amb el lingüístic de les modalitats oriental i occidental del català.

Amb gairebé 200 anys de vigència, resulta absurda la dèria nacionalista contra la divisió provincial, sobretot perquè les propostes "vegueries" resulten més artificials que les actuals províncies. Per exemple, la suposada vegueria central, amb localitats als dos costats del citat límit lingüístic, no sembla tenir un altre objectiu que el de crear un "bantustan" nacionalista. Un enclavament geogràfic sense base racional, però que agruparia administrativament una sèrie de municipis de forta implantació nacionalista.

Gran part de l'argumentació nacionalista sobre el tema es basa en la divisió comarcal proposada per Pau Vila en la dècada de 1930. Hi ha un aspecte o tret molt important a ressaltar en l'esmentada proposta: es van respectar escrupolosament els límits provincials, de tal manera que l'excepció es redueix a una, la Cerdanya. I la causa és que probablement és de

les poques, o l'única, comarca natural (transcendeix la divisió estatal entre Espanya i França). Perquè una de dos: o la divisió comarcal és artificial, com les províncies a què s'ajusta, o la divisió provincial respon a criteris no artificials i per això la comarcal les respecta. D'una altra manera no s'entendria la manera com quadren una i l'altra.

La divisió en vegueries seria per descomptat un absurd si no substituís les províncies. Seria poc racional establir tres divisions superposades: províncies, vegueries i comarques. Si, a més a més, es vol respectar la divisió comarcal existent que, repetim, s'ajusta als límits provincials, l'organització en vegueries no suposaria una altra cosa que el fraccionament de les províncies. Un sense sentit, quan a tot Europa es tendeix a la creació d'unitats territorials més grans. Exemples: Itàlia ha agrupat províncies; França ha fet el mateix amb les regions, i es discuteix la viabilitat d'unitats administratives tan petites com els departaments, creats en un context històric en què el sistema de comunicacions res tenia a veure amb l'actual.

Afortunadament, la persistència de la divisió provincial està en mans de l'Estat. L'única alternativa racional a l'actual divisió seria reduir Catalunya a una única unitat administrativa, que es correspondria al que ja comença a ser urgent: una llei electoral amb llista única per a tota la Comunitat.

És exigible la dissolució dels consells comarcals, mera font de clientelisme, ja que permeten un control polític dels municipis pel consell corresponent, premiant els "bons" i castigant els "dolents". És també urgent una llei que permeti la creació de mancomunitats per a la prestació de serveis basats en criteris de racionalitat administrativa. Per exemple, l'Àrea Metropolitana de Barcelona, enfront d'aquest fantotxe que constitueix la comarca del "Barcelonès". Tampoc cal deixar de banda la possibilitat de crear mancomunitats que vagin més enllà dels límits regionals o, fins i tot, estatals, almenys pel que fa a la prestació de serveis. Un exemple el tenim en la Cerdanya, amb un hospital transfronterer, que serveix tant a la part francesa com a l'espanyola. Un tractament de residus comú està en projecte.

Un exemple futurible de mancomunitat que transcendís els límits entre autonomies podria ser el que, tard o d'hora, se li plantejarà a Lleida, tan propera a la ratlla d'Aragó. No creiem que fos per casualitat que la primera universitat de la Corona es creés a la capital de Ponent, com una forma de servir tant a Aragó com a Catalunya. Semblaria que Jaume II el Just, el seu creador l'any 1300, tenia les coses més clares que certs polítics actuals.

Com a conseqüència de tot l'anteriorment exposat, l'actual model territorial hauria de ser qüestionat de soca rel. Tot indica que en la pràctica ha servit per introduir duplicitats i multiplicar les oportunitats per al clientelisme respecte dels partits actualment hegemònics, a més de permetre perpetuar un sistema de partits definits per la seva implantació territorial.

El sistema de comarques és en aquest moment una trava que impedeix desenvolupar les potencialitats productives de territoris que no encaixen en el model comarcal vigent. El cas paradigmàtic és la metròpolis existent al voltant del municipi de Barcelona. Després de la dissolució de la Corporació Metropolitana de Barcelona, que cobria un ampli espectre de

necessitats d'una gran urbs com és Barcelona i la seva conurbació, van haver de crear altres ens que suplissin les prestacions que la CMB estava fent. La metròpolis de Barcelona és el major potencial de generació de riquesa que existeix a Catalunya i també a la resta d'Espanya, igual que altres àmbits metropolitans espanyols, amb Madrid al capdavant. Això és així en tots els països en què es produeix un element d'atracció de coneixement i d'utilització més eficient de diversos recursos: transport, energia, I+D+i, telecomunicacions, etc. Probablement a Catalunya el fet metropolità només és aplicable a la zona de Barcelona i, en menor mesura, a la de Tarragona.

És necessària una revisió global de l'actual model que permeti recuperar el concepte metropolità sense que sigui vist com un perill per a la resta de territoris, sense que es vegi sotmès a filtres amb un rerefons de por identitària. No es qüestiona, amb el tractament del fet metropolità, la necessària distribució de recursos entre ciutadans recollida en la nostra Constitució, perquè no es demana descentralitzar aquesta funció, ja que la redistribució només és possible amb un ens centralitzat capaç de conèixer les necessitats de tot el territori.

L'estructura territorial ha d'adequar-se a les realitats metropolitanes existents, de manera que es puguin aprofitar, en benefici de tots, els efectes sinèrgics d'una metròpolis. Una llei ha de reconèixer aquesta realitat com un nou actor polític.

6. Llei Electoral

La llei electoral ha d'abandonar l'actual distribució que permet que un vot partidista esbiaixat suposi una alteració del mapa polític. El fet que la llei electoral actual sigui la vigent a tot Espanya ens dona una idea de l'interès de l'actual hegemonia política, sempre interessada a establir barreres jurídiques que ens separin de la resta d'Espanya, sense tocar l'actual situació discriminatòria respecte als votants de les zones metropolitanes.

La justificació existent per afavorir la representació de determinats territoris, donada la grandària de Catalunya, només es pot entendre com una mera excusa per mantenir els avantatges que permet als nacionalistes governar per majoria d'escons malgrat obtenir menys vots. La justificació –més aviat excusa– en un territori com el català podria servir també per aconseguir que la representació municipal tingués igualment necessitat de posar quotes de barri. Imaginem el que passaria si es pensa, per exemple, en Singuerlin o Santa Rosa en Santa Coloma de Gramenet.

Elaborar una proposta de llei electoral realment proporcional hauria de ser entès com una exigència democràtica, en quant que dificulta que un vot primat de manera partidista pugui alterar el mapa electoral. Ja sigui mitjançant circumscripció única, ja assegurant la igualtat del valor del vot a nivell provincial, caldria buscar la forma d'eliminar tan greu carència democràtica.

7. CONCLUSIONS

- Des de l'esquerra, amb la voluntat de treballar per construir societats justes i inclusives, creiem necessària una nova definició de les premisses que han regit la política catalana des de finals del franquisme, que han de servir de base per conduir en aquesta direcció la societat catalana.
- Només és democràticament assumible una concepció laica o aconfessional del Poder respecte a la identitat. En tot cas només és acceptable la pertinença a la comunitat en quant que és la que garanteix espais de llibertat, espais de drets i de benestar i empara totes les diferències que no interfereixin amb l'estatus de ciutadania.
- En una societat bilingüe caldria establir que l'única obligació dels ciutadans és no forçar altres persones a canviar de llengua. Que cadascú pugui expressar-se en la llengua que consideri que li va millor segons el seu propi criteri. Això pot implicar un bilingüisme passiu, és a dir, que un pot parlar en una llengua i el seu interlocutor en una altra, establint-se una comunicació fluida.
- L'educació haurà de tenir en compte, a l'inici del procés escolar, tant la llengua familiar d'origen com la situació econòmica de la família, que serà la manera de garantir, si no la igualtat d'oportunitats, sí almenys l'eliminació d'una part dels desavantatges de partida que tenen els nens procedents de contextos desfavorits.
- L'actual model territorial hauria de ser qüestionat de soca rel. L'estructura territorial ha d'adequar-se a les realitats metropolitanes existents, de manera que es puguin aprofitar, en benefici de tots, els efectes sinèrgics d'una metròpolis. Una llei ha de reconèixer aquesta realitat com un nou actor polític.
- Elaborar una proposta de Llei electoral realment proporcional hauria de ser entès com una exigència democràtica en quant que dificulta que un vot primat de mode partidista pugui alterar el mapa electoral. Ja sigui mitjançant circumscripció única, ja assegurant la igualtat del valor del vot a nivell provincial, caldria buscar la forma d'eliminar tan greu carència democràtica.

ASEC/ASIC (març de 2018).